

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE
CBU-SBED, 2020, 7(2):130 -135

Serebral Palsili Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Bakım Yüklerinin Karşılaştırılması

Comparison of Care Burden of Mother and Fathers of Children with Cerebral Palsy

Maksude Yıldırım^{1*}, Mehmet Emin Düken¹, Yeliz Suna Dağ¹, Emriye Hilal Yayan¹

¹İnönü Üniversitesi Hemşirelik Bölümü, Malatya, Türkiye

e-mail: elifim67@yahoo.com, sevimakcel@yahoo.com, funda.z@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-6371-871X

ORCID: 0000-0003-0505-7850

ORCID: 0000-0002-9246-5184

*Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Sorumlu Yazar: Maksude Yıldırım

Gönderim Tarihi / Received: 16.08.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 31.03.2020

DOI: 10.34087/cbusbed.605646

Öz

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı Serebral Palsili (SP) çocukların anne ve babalarının bakım yüklerinin karşılaştırılmasıdır.

Gereç ve Yöntemler: Bu araştırma 01.01.2018- 01.04.2019 tarihleri arasında bir Eğitim ve Araştırma Hastanesinin Çocuk kliniğinde yatarak tedavi gören SP'li çocukların anne ve babalarına aynı anda ulaşarak toplam 190 ebeveyn (85 anne, 85 baba) ile yapılmıştır. Herhangi bir örnekleme yöntemine gidilmeyip evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Bakım Verme Yükü Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde, ortalama, standart sapma, çoklu doğrusal regresyon ve korelasyon analizleri kullanılmıştır.

Bulgular: Bu çalışmada SP'li çocuğa sahip olan annelerin %58,9'unun bakım yükleri ağır, babaların %80'inin ise bakım yüklerinin hafif düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca annelerin bakım yükü puan ortalamalarının (62.58±5.63) babaların bakım yükü ortalamalarından (30.01±6.88) istatistiksel olarak anlamlı derecede daha fazla olduğu belirlenmiştir. Annelerin bakım yükü ile babaların bakım yükleri arasında pozitif yönlü ve zayıf bir korelasyon olduğu belirlenmiştir (r= 0.178, p=0.042).

Sonuç: SP'li çocukların anne ve babalarının bakım yüklerinin karşılaştırıldığı bu çalışmada annelerin büyük çoğunluğunun bakım yüklerinin ağır olduğu ve annelerin bakım yüklerinin babaların bakım yüklerinden daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bakım yükü, ebeveyn, serebral palsy

Abstract

Objective: The aim of this study is to compare the care burden of mothers and fathers of children with cerebral palsy (CP).

Materials and Methods: This study was conducted between 01.01.2018 and 01.04.2019 by simultaneously reaching with 190 parents (85 mother, 85 father) of children with CP who received in patient treating in a children's clinic of a Training and Research Hospital. It was tried to reach the whole universe by not going to any sampling method. As the data collection tool, "Descriptive Information Form" prepared by there searcher and the "Burden Interview" were used. Percentagemean, standard deviation, multiplelinear regression and correlation analyzes were used to evaluate the data.

Results: In this study, it was determined that 58.9% of mothers who had children with CP had heavy burden and 80% of fathers had mild care burden. In addition, it was determined that mothers 'care burden scores (62.58 ± 5.63) were statistically significantly higher than fathers' care burden scores (30.01 ± 6.88). There was a weak positive correlation between mothers' care burden and fathers' care burden (r=0.178, p=0.042).

Conclusion: In this study comparing the care burdens of mothers and fathers of children with CP, it was found that the majority of mothers had heavy burdens and the burden of mothers was higher than the burdens of fathers.

Keywords: Care burden, cerebral palsy, parent

1. Giriş

Serebral Palsi, kalıcı motor, tonüs ve postür bozukluğuna neden olan, gelişimi devam eden beyin dokusunun ilerleyici olmayan bir hastalığıdır [1](Demircioğlu ve ark, 2018). Serebral palsi (SP) bir çocukluk çağı hastalığı olmasına rağmen, SP'li bireyler normal bir yaşam süresine sahiptirler ve yaklaşık %65-90'ını yetişkin çağa kadar yaşamaktadırlar. Aynı zamanda yaşam süreleri boyunca ailelerinin bakım desteğine ihtiyaç duymaktadırlar [2]. SP ile ilgili insidans veren çok fazla çalışma bulunmayıp en son yapılan çalışmalara göre Avrupa'daki sıklığı binde 1.2-2,5 olarak [3], ülkemizdeki sıklığı ise 1000 canlı doğumda 4.4 olarak belirlenmiştir [4]. 2 ve 3. Kaynaklar çok eski daha yeni bir kaynak ile oranlar güncellenmeli

Ebeveynlerin birçoğu SP'li çocuklarının sorumluluk almasına izin vermeden bütün bakım ihtiyaçlarını kendileri karşılamaya çalışmaktadırlar. Bu durum ebeveynlerin bakım sorumluluklarını arttırmaktadır. Bakım sunma sorumlulukları arttıkça, bakım verme süreci bakım verenin yaşamını sıkıntıya sokan, tek yönlü, bağımlı, yoğun bir zorunluluğa dönüşebilmekte ve bakım yüküne yol açabilmektedir [5]. Ülkemizde yapılan bir çalışmada SP'li çocukların öz bakım becerilerini etkileyen etmenlerin incelendiği bir çalışmada SP'li çocukların öz bakım becerilerinin yeterli olmadığı, annelerin ise çocuklarının temizlik, beslenme, ağız bakımı, tuvalet gibi öz bakımlarını karşılamalarına çok fazla izin vermedikleri belirlenmiştir [6]. Çalışır ve arkadaşlarının (2018) Ülkemizde yaptıkları çalışmalarında, SP'li çocuğu olan annelerin büyük çoğunluğu (%78) çocuğuna bakım vermede güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir [7]. Fiziksel engelli bir yakına bakmak önemli derecede anksiyete, depresyonun yanı sıra artmış bakım yüküne sebep olmaktadır [8]. Barselona'da yapılan bir çalışmada, SP'li çocuğun engelinin derecesi arttıkça ebeveynlerin bakım yüklerinin arttığı belirlenmiştir [9]. Bakım yükü ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında bakım verenlerin büyük bir kısmını annelerin oluşturduğu görülmektedir [7, 9-12]. Türe ve arkadaşları (2018) kronik hastalıklı çocuklara bakım veren bireylerin bakım yüklerini inceledikleri çalışmalarında, bakım verenlerin büyük çoğunluğunun cinsiyetinin kadın (%99) ve kadınların büyük çoğunluğunun (%93.3) bakım verilen kişinin annesi, çok az bir kısmının ise erkek (%1) olduğunu belirlemişlerdir [12]. Ülkemizde bakım yükü ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların daha çok yetişkin gruba bakım veren bireyleri ele aldıkları [13-21], çocuklara bakım vericilerini ele alan çalışmaların ise daha az olduğu görülmektedir. Çocukların bakım vericileri ile yapılan çalışmaların ise daha çok annelerin bakım yükünü değerlendirdiği [22-24] ya da bakım verenlerin daha çok anne grubundan oluştuğu [25-30] görülmektedir. Primer bakım grubunun büyük çoğunluğunu anneler oluştursa da babaların da bakım

yüklerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu çalışma bakıma ihtiyacı olan SP'li çocukların hem anne hem de babalarına aynı anda ulaşarak bakım yüklerini değerlendirmek amacıyla planlanmıştır.

2. Materyal ve Metot

2.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma, SP'li çocuğa sahip veren ebeveynlerin bakım yüklerini karşılaştırmak amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

2.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma, 01.01.2018-01.04.2019 tarihleri arasında bir Eğitim ve Araştırma Hastanesinin Çocuk kliniğinde yürütülmüştür.

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Eğitim ve Araştırma Hastanesinin Çocuk kliniğinde yatarak tedavi gören SP'li çocukların ebeveynleri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Herhangi bir örnekleme yöntemine gidilmeyip evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Her iki ebeveynine ulaşılabilen ve dahil edilme kriterlerine uyan 85 SP'li çocuğun anne ve babası ile çalışma tamamlanmıştır (85 anne, 85 baba).

2.4. Dahil Edilme Kriterleri

18 yaşından büyük olan, 1-18 yaş aralığında SP'li çocuğa sahip ve çalışmaya katılmayı kabul eden ebeveynler bu çalışmaya dahil edilmiştir.

2.5. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Bakım Verme Yükü Ölçeği (Burden Interview)" kullanılmıştır.

2.5.1. Tanıtıcı Bilgi Formu: Ebeveynin sosyo-demografik özellikleri (eğitim durumu, ekonomik durum, meslek vb) ve çocuğun tanıtıcı özellikleri (yaş, cinsiyet vb) ile ilgili 14 sorudan oluşmaktadır.

2.5.2. Bakım Verme Yükü Ölçeği (Burden Interview):

Bakım Verme Yükü Ölçeği 1980 yılında Zarit, Reever ve Bach Peterson tarafından bakım gereksinimi olan bireye veya yaşlıya bakım verenlerin yaşadığı stresi değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir [31,32]. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama ve geçerlik güvenirlik çalışması 2006 yılında İnci tarafından yapılmıştır [31]. Bakım Verme Yükü Ölçeği 22 maddelik, 0'dan 4'e kadar değişen (0=asla, 1=nadiren, 2=bazen, 3=sık sık, 4=hemen her zaman) likert tipte bir ölçektir. Bakım verenlerin kendisi ya da araştırmacı tarafından sorularak doldurulabilmektedir. Ölçekten en az 0, en fazla 88 puan alınabilmektedir. Ölçek puanının yüksek olması, yaşanan sıkıntının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınan puan 0-20 arasında ise "bakım yükü

yok”, 21-40 arasında “hafif bakım yükü”, 41-60 arasında “orta düzeyde bakım yükü” ve “61-88” arasında ise “ağır bakım yükü” olduğunu göstermektedir [31]. Geçerlik güvenilirlik çalışmasında ölçeğin iç tutarlılık katsayısının 0,87 ile 0,94 arasında değiştiği, test-tekrar test güvenilirliğinin 0,71 ve iç tutarlılık katsayısının 0,95 olduğu bildirilmiştir [32].

2.6. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmaya başlamadan önce, İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan (Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu) gerekli etik kurul izni (2016/9-6 sayılı ve 28.06.2016 tarihli) ve kurum izni alınmıştır. Ebeveynlere araştırmanın amacı açıklanmış, araştırmaya katılmak isteyen ebeveynlerden “sözlü onam” alınmıştır.

2.7. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde IBM SPSS Statistics 25.0 paket programından yararlanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde, ortalama, standart sapma, normal dağılım, çoklu doğrusal regresyon ve korelasyon analizleri kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Ebeveynler ve çocuklar sosyo-demografik özellikleri yönünden incelendiğinde, ebeveynlerin %75,82’inin SP’li çocuğunun dışında bir başka bireye de bakım verdiği, ebeveynlerin %74,7’sine SP’li çocuğun bakımında yardım edecek kimsenin olmadığı ve SP’li çocukların %57,4’ünün erkek cinsiyetinde olduğu bulunmuştur. Annelerin %58,9’unun bakım yüklerinin ağır olduğu, babaların %80’inin hafif düzeyde bakım yükünün olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Bakım vericiler ile bakım verme yükü arasındaki ilişki incelendiğinde, annelerin bakım yükünün babaların bakım yüküne göre anlamlı derecede daha fazla olduğu belirlenmiştir (anne=62.58±5.63, baba=30.01±6.88, $p < 0.000$). Ebeveynlerin SP’li çocuğa bakım yükü puan ortalaması ile başka bir bireye bakım vermesi arasında istatistiksel anlamlı fark saptanmamıştır ($p = 0.438$) (Tablo 2).

Çoklu doğrusal regresyon analizi ile değerlendirmede annenin bakım yükü puanı ile çocuğun yaşı arasında

Tablo 3. Çocuğun yaşının ebeveyn bakım yüküne etkisi

	B	SE	β	t	p	R	R ²
Sabit	55.836	1.513	-				
Çocuğu yaşı	1.315	0.277	0.442	4.754	$p < 0.000$	R=0.442*	R ² =0.196
SE=5.078, F=22.603, $p < 0.000$ *							

düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($R = .442$, $R^2 = .196$, $p < 0.000$). Çocuğun yaşı anne bakım yükü toplam varyansının %19,6’sını açıklamaktadır (Tablo 3).

Tablo 1. Bazı sosyo-demografik özellikler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Bakım verilen başka bir bireyin varlığı		
Var	144	75.8
Yok	46	24.2
Bakıma yardım eden başka birinin varlığı		
Var	48	25.3
Yok	142	74.7
Çocuğun cinsiyeti		
Kız	81	42.6
Erkek	109	57.4
Annenin bakım yükü		
Orta düzey bakım yükü	39	41.1
Ağır bakım yükü	56	58.9
Babanın bakım yükü		
Bakım yükü yok	11	11.6
Hafif bakım yükü	76	80.0
Orta düzey bakım yükü	8	8.4

Tablo 2. Bakım vericiler ile bakım verme yükü puan ortalamalarının karşılaştırılması

	n	Bakım Verme Yükü Ölçeği (Mean±Sd)	Test
Ebeveyn			
Anne	95	62.58±5.63	t=-5.701 df=188 p<0.000
Baba	95	30.01±6.88	
Bakım verilen başka bir bireyin varlığı			
Var	144	46.90±16.85	t=0.780 df=67.963 p=0.438
Yok	146	44.41±19.44	

Yapılan korelasyon analizi sonucuna göre ebeveynin yaşı ile annenin ve babanın bakım yükü puanı arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde, çocuğun yaşı ile annenin bakım yükü arasında pozitif yönlü düşük düzeyde, çocuğun yaşı

ile babanın yükü ile arasında ise pozitif yönlü zayıf düzeyde, babanın yükü ile annenin yükü arasında ise pozitif yönlü zayıf bir korelasyon olduğu belirlenmiştir (Tablo 4)

Tablo 4. Ebeveyn ve çocuğun yaşının bakım yükü ile ilişkisi

		Annenin bakım yükü	Babanın bakım yükü
Ebeveynin yaşı	r	0.291	0.246
	p	0.002	0.008
Çocuğun yaşı	r	0.442	0.295
	p	0.000	0.002
Babanın bakım yükü	r	0.178	
	p	0.042	

4. Tartışma

Küçük bir çocuğa sahip ebeveynler için bakım verme gelişimin bir parçası olarak görülmektedir. Nöromusküler bozukluklar ve algı bozukluklarının eşlik ettiği, beslenme, giyinme, kişisel bakım ihtiyaçlarının başkası tarafından karşılanması gereken SP gibi kronik hastalıklarda bakım yükü kavramının algılanmasında bireysel farklılıklar olabilir [5]. Kronik hastalıklarda bakım sürecinin uzun süreli ve devamlı olması bakım vericilerde bakım yüküne neden olabilir. Bakım verme yükü, bakım vericinin yaşadığı ekonomik veya biyo-psiko-sosyal sıkıntıların derecesi olarak ifade edilmektedir [5, 33]. Ülkemizde kronik hastalıklı çocukların bakım vericileri ile yapılan bir çalışmada bakım verenlerin büyük çoğunluğunun cinsiyetinin kadın olduğu, tek bir katılımcının erkek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bakım verenlerinin %38,1'inin hafif derecede, %22,9'unun orta derecede ve %39'unun ağır derecede bakım yüküne sahip oldukları saptanmıştır [12]. Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak SP'li çocukların anne ve babalarına aynı anda ulaşarak bakım yükleri değerlendirilmiş ve annelerin büyük çoğunluğunun (%58,9) bakım yüklerinin ağır olduğu, babaların ise büyük çoğunluğunun (%80) hafif düzeyde bakım yüküne sahip oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte bu çalışmada annelerin bakım yüklerinin babaların bakım yüklerinden istatistiksel olarak anlamlı fazla olduğu belirlenmiştir. Kronik hastalığı olan bireylerin bakım vericileri ile yapılan çalışmalarda, araştırmamızın bulgularına benzer olarak kadınların bakım yüklerinin erkeklerin bakım yüklerinden anlamlı olarak daha fazla olduğu belirlenmiştir [12, 17, 28]. Geleneksel toplumlarda erkeklerden beklenen işler; toplumsal olarak başarılı olmak ve aile geçimini sağlamak iken, kadınlardan beklenen işler; ev işleri, çocuk bakımı, ailenin duygusal/ psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaktır [34]. Toplumsal olarak kadınlardan beklenen rollerden dolayı annelerin bakım işini daha çok üstlendikleri ve bu nedenle bakım yüklerinin daha fazla olduğu düşünülmektedir. Bu ifadeyi destekleyen bir diğer bulgu ise, bu çalışmada babanın yükü ile annenin yükü arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki olduğunun

bulunmasıdır. Literatürde farklı olarak Wang ve arkadaşlarının (2017) Çin'de yeni tanı almış lösemili çocukların ebeveynleri ile yaptıkları çalışmalarında ise anne ve babanın bakım yükü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı ancak babaların bakım yüklerinin annelerin bakım yüklerinden daha fazla olduğu belirlenmiştir [35]. Bu durum bakım yükünün farklı kültürlerde farklı özellikler gösterdiğini düşündürmektedir.

Yaş ile beraber fiziksel olarak da gelişen çocuğun bakımı daha çok güç gerektirecek bir hal alarak bakım vericilerin yüklerinde artışa neden olabilir. Bu çalışmada çocuğun yaşı ile annenin bakım yükünü etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca çocuğun yaşı ile annenin bakım yükü arasında pozitif yönlü düşük düzeyde, babanın yükü ile arasında ise pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ülkemizde SP'li çocukların ebeveynleri ile yapılan bir çalışmada [36] ve bakıma ihtiyacı olan çocukların ebeveynleri ile yapılan diğer çalışmalarda çocuğun yaşı ile ebeveynlerin bakım yükleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı belirtilmiştir [35, 37-39]. Yapılan çalışmalarda çocukların yaşının ebeveyn bakım yükünü etkilemediği belirlenmesine rağmen Karahan ve İslam'ın (2013) ülkemizde yaşlı bireyler ile SP'li çocukların bakım vericilerinin bakım yüklerini inceledikleri çalışmalarında, yaşlı bireylerin bakım vericilerinin bakım yükünün SP'li çocukların bakım vericilerinin bakım yükünden anlamlı derecede daha fazla olduğu saptanmıştır [8]. Yaşın ilerlemesi ile beraber SP'li çocukların bakım ihtiyaçlarının da artacağı düşünülmektedir. Ebeveynlerin bakım konusunda desteklenmesi için özellikle SP'li çocuklarda çocuğun yaşının bakım yükünü etkileyip etkilemediğinin daha fazla araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ebeveynlerin bakım yükü ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında ebeveyn yaşı ile ebeveyn bakım yükü arasında da anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir [30, 35-39]. Bu çalışmada ise yapılan korelasyon analizi sonucuna göre ebeveynin yaşı ile annenin ve babanın bakım yükü arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonucun yaşın ilerlemesi ile

birlikte fiziksel güç gerektiren işlerin yapılmasının zorlaşmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

5. Sonuç

SP gibi sürekli bakım gerektiren durumlarda bakım verme yükü artabilmektedir. Ülkemiz gibi geleneksel toplumlarda bakım işi daha çok annenin görevi gibi algılanmaktadır. Bu durum tek taraflı bakım yüküne neden olabilmektedir. Bu araştırma ile SP'li çocukların anne ve babalarına aynı anda ulaşarak bakım yükleri arasındaki farka dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre annelerin bakım yüklerinin babaların bakım yüklerinden istatistiksel olarak anlamlı derecede daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda; SP'li çocuğa sahip ebeveynler ile görüşülerek bakımın yükünü azaltmak için ebeveynlerin birbirlerine destek olmasının önemi anlatılmalıdır. Ayrıca anne ve babaların yüklerinin birlikte değerlendirildiği daha fazla çalışmanın yapılması önerilmektedir.

Referanslar

- Demircioğlu, G, Atılgan, E, Tarakcı, D, Hastane ve özel eğitim ortamında fizyoterapi hizmeti alan serebral palsi'li çocukların ailelerinin beklentileri, stres ve memnuniyet düzeylerinin araştırılması, *HSP*, 2018, 5 (3), 288-294.
- Balki, S, Canbay, Ö, Serebral palsili çocukların anne-babalarında depresyon seviyesini belirleyen değişkenler, *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2012, 3(4), 242-249.
- Johnson, A, Prevalence and characteristics of children with cerebral palsy in Europe, *Developmental Medicine & Child Neurology*, 2002, 44, 633-640.
- Serdaroğlu, A, Cansu, A, Özkan, S, Tezcan, S, Prevalence of cerebral palsy in Turkish children between the ages of 2 and 16 years, *Developmental Medicine & Child Neurology*, 2006, 48, 413-416.
- Atagün, M.İ, Balaban, Ö.D, Atagün, Z, Elagöz, M, Yılmaz Özpolat, A, Kronik hastalıklarda bakım veren yükü, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2011, 3(3), 513-552.
- Yavuz, B, Çimen, S, Serebral palsili çocukların öz bakım becerilerini gerçekleştirme düzeyleri ve etkileyen etmenlerin incelenmesi, *C.Ü.Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2007, 11(1), 17-26.
- Çalışır, H, Sarıkaya Karabudak, S, Karataş, P, Meşecalan, İ, Tosun, A.G, Serebral palsili çocuğu olan annelerin aile yükü ve umutsuzluk düzeyleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2018, 11(2), 147-156.
- Karahan, A.Y, İslam, S, Fiziksel engelli çocuk ve yaşlı hastalara bakım verme yükü üzerine bir karşılaştırma çalışması, *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2013, 3(1), 1-7.
- Marrón, E.M, Redolar-Ripol, D, Boixadós, M, Nieto, R, Guillaumon, N, Hernández, E, Gómez, B, Burden on caregivers of children with cerebral palsy: Predictors and related factors, *Universitas Psychologica*, 2013, 12(3), 767- 777.
- Kumari, R, Joseph, M.V, Family burden on parents of the children with cerebral palsy: Effectiveness of the family centered psychosocial intervention programme, *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, 2014, 9(5), 56-59.
- Park, E-Y, Nam, S-J, Time burden of caring and depression among parents of individuals with cerebral palsy, *Disability and Rehabilitation*, 2018, 1-6. (<https://doi.org/10.1080/09638288.2018.1432705>).
- Türe, E, Yazar, A, Akın, F, Aydın, A, Kronik hasta çocuklara bakım verenlerin bakım verme yükünün değerlendirilmesi, *Bozok Tıp Dergisi*, 2018, 8(3), 46-53.
- Uğur, Ö, Fadıloğlu, Z.Ç, Kanser hastasına bakım verenlere uygulanan planlı eğitimin bakım veren yükü üzerine etkisi, *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 2012, 1(2), 53-58.
- Zaybak, A, Güneş, Ü, Günay İsmailoğlu, E, Ülker, E, Yatağa bağımlı hastalara bakım veren bireylerin bakım yüklerinin belirlenmesi, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2012, 15(1), 48-54.
- Gülpak, M, Kocaöz, S, Hemodiyaliz tedavisi alanlara bakım veren bireylerin bakım yükü ve etkileyen faktörler, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2014, 13(2), 99-108.
- Özyeşil, Z, Oluk, A, Çakmak, D, Yaşlı hastalara bakım verme yükünün durumluk-sürekli kaygıyı yordama düzeyi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2014, 15, 39-44.
- Yeşil, T, Ulusoy Çetinkaya E, Korkmaz, M, Kronik hastalığı olanlara bakım verenlerin bakım yükü ve yaşam kalitesinin incelenmesi, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2016, 5(4), 54-66.
- Selçuk, K.T, Avcı, D, Kronik hastalığa sahip yaşlılara bakım verenlerde bakım yükü ve etkileyen etmenler, *SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2016, 7(1), 1-9.
- Eğilli, C.S, Sunal, N, Demanslı hastaya bakım verenlerin bakım yükü ve etkileyen etmenlerin belirlenmesi, *G.O.P. Taksim E.A.H. JAREN*, 2017, 3(2), 83-91.
- Kalınkara, V, Kalaycı, I, Yaşlıya evde bakım hizmeti veren bireylerde yaşam doyumu, bakım yükü ve tükenmişlik, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2017, 10(2), 19-39.
- Özdemir, Ü, Taşcı, S, Kartın, P, Çürük, G.N, Nemli, A, Karaca, H, Kemoterapi alan bireylerin fonksiyonel durumu ve bakım verenlerin yükü, *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2017, 4(1), 49-61.
- Erdem, E, Korkmaz, Z, Tosun, Ö, Avcı, Ö, Uslu, N, Bayat, M, Kronik hastalığı olan çocukların annelerinin bakım yükü, *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2013, 22(2), 150-157.
- Sivrikaya, T, Çifci Tekinarslan, İ, Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip annelerde stres, sosyal destek ve aile yükü, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2013, 14(2), 17-29.
- Çalışkan, Z, Bayat, M, Zihinsel yetersizliği olan çocukların annelerinde eğitim ve grup etkileşiminin aile yükü ve aile desteğine etkisi, *Anatolian Journal of Psychiatry*, 2016, 17(3), 214-222.
- Taşçioğlu, G, Beyazıt, U, Bütün Ayhan, A, Hastanede tedavi gören çocukların ebeveynlerinde bakım verme yükünün incelenmesi, *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2017, 1(1), 10-19.
- Arslan, S.S, Ilgaz, F, Demir, N, Karaduman, A.A, Yutma bozukluğu olan serebral palsili çocuklarda büyüme yetersizliği ve beslenme şeklinin ebeveynlerin kaygı durumu üzerindeki etkisi, *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 2017, 45(1), 28-34.
- Aydın, A, Arslantürk Engin, C.T, Zihin engelli, serebral palsili ve otizmli çocuk ebeveynlerinin psikolojik dayanıklılıkları ile ebeveynlik algılarının karşılaştırılması, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2018, 37(1), 171-188.
- Yayan, E.H, Düken, M.E, Acomparison of caregiving burden and social support levels of parents of children undergoing liver transplant, *Journal of Pediatric Nursing*, 2019, 47, e45-e50. (<https://doi.org/10.1016/j.pedn.2019.04.022>).
- Beluci, M.L, Mondini, C.C.D.S.D, Trettene, A.D.S, Dantas, R.A.S, Correlation between quality of life and burden of family caregivers of infants with cleftlip and palate, *Revista Da Escola De Enfermagem Da USP*, 2019, 53, e03432 (DOI: <http://dx.doi.org/10.1590/S1980-220X2017047603432>)
- Par, K, Seo, M, Care burden of parents of adult children with mental illness: The role of associative stigma, *Comprehensive Psychiatry*, 2016, 70, 159-164.
- İnci, F.H, Bakım Verme Yükü Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması, Geçerlilik ve Güvenilirliği, Yüksek Lisans Tezi, *Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Denizli, 2006,28.
- İnci, F.H, Erdem, M, Bakım verme yükü ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması geçerlilik ve güvenilirliği, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2008,11(4), 85-95.
- Olgun Yazar, H, Yazar, T, Günay, A, Yancar Demir, E, Çankaya, S, Enginyurt, Ö, Altunkaynak, Y, Sağlık kurulunda nörolojik hastalıkları nedeniyle ağır özürülü olarak değerlendirilen hastaların bakım verenlerinin ruh sağlığı durumlarının değerlendirilmesi, *Smyrna Tıp Dergisi*, 2018, 1-10. (http://www.smyrnatipdergisi.com/dosyalar_upload/belgeler/%C3%96z%C3%BCrl%C3%BC%20raporlar%C4%B11520173018.pdf)
- Zeybekoğlu, Ö, Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile, *Mediterranean Journal of Humanities*, 2013, 3(2), 297-328.
- Wang, J, Shen, N, Zhang, X, Shen, M, Xie, A, Howell, D, Yuan, C, Care burden and its predictive factors in parents of newly

- diagnosed children with acute lymphoblastic leukemia in academic hospitals in China, *Support Care Cancer*, 2017, 25, 3703-3713.
36. Gündede, E, Serebral Palsili Çocukların Fonksiyonelliği ile Ebeveynlerinin Bakım Yükü, Aktivite Düzeyi, Yaşam Kalitesi ve Psikolojik Durumu Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2018,45-46.
  37. Argın, V, Kistik Fibrozisli Çocuğa Sahip Annelerin Bakım Yükünün ve Depresyon Durumunun İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa, 2018, 29-30.
  38. Açar, A, Organ Transplantasyonu Yapılan Çocukların Ebeveynlerinin Yaşam Kalitesi ve Bakım Yükünün Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa, 2018, 37-38.
  39. Demir, Ş, Fiziksel Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerde Bakım Yükü ve Aile İşlevleri Ölçeklerinin Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerle Karşılaştırılması ve Ölçekleri Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2018, 59-60.

<http://edergi.cbu.edu.tr/ojs/index.php/cbusbed> isimli yazarın CBU-SBED başlıklı eseri bu Creative Commons Alıntı-Gayriticari4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

